УДК 159.918-325.67

Примачок Людмила

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри
суспільних дисциплін навчально-наукового
інституту економіки та менеджменту
Національного університету
водного господарства та природокористування
ORCID iD: 0000-0002-6591-5223
DOI https://doi.org/10.35619/prap_rv.vi13.130

ПРОФЕСІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЕФЕКТИВНОГО ФАХОВОГО СТАНОВЛЕННЯ СПЕЦІАЛІСТА З ФІЗИЧНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ

Анотація. В статті визначено професійну компетентність реабілітолога з огляду на аналіз його професійної діяльності в системі «людина – людина». Схарактеризовано систему загальнозначущих цінностей, необхідних для формування у майбутніх реабілітологів професійної компетентності. Актуалізовано проблему розрізнення термінів «компетенція» та «компетентність» за їх змістовим та сенсовим наповненням. Виокремлено показники, які входять до складу компетентностей фахівця з фізичної реабілітації.

Зазначено, що професійна компетентність у фаховій діяльності фізичного реабілітолога – це здатність спеціаліста найбільшою мірою оптимально розв'язувати певне коло професійних завдань та задач. Визначено, що професіоналізм передбачає сформованість багатьох професійних умінь та навичок, а також і компетентностей, зокрема: компетентність професійної діяльності, компетентність в професійному спілкуванні, аутопсихологічна компетентність.

В свою чергу, компетентності включають наступні показники. Компетентності професійної діяльності: спеціальні (знання своєї професії, вміння та навички); технологічні; суб'єктивні; правові; економічні; соціально-психологічні і т.д. Компетентності професійного спілкування: комунікативні (здатність до спілкування, співпраці та інтеракції); соціально-перцептивні; інтерактивні; диференційно-психологічні; діагностичні (здатність до вивчення оточуючого середовища); етичні; емпатійні; міжкультурні (терпимість до інших культур); протистояння конфліктам та ін. Компетентності в розвитку особистості професіонала: психологічні (вміння вивчати іншу людину); індивідуальні, аутопсихологічні (вміння вивчати себе); культурні (здатність до опанування культурними нормами, прийнятими в даному суспільстві як еталон для розвитку своєї особистості); рефлексивні та ін. Компетентності соціально-психологічні: здатність до спільного, колективного виконання професійної діяльності; оволодіння прийомами роботи в професійній групі, в команді; здатність до проектування (у разі необхідності) нового професійного середовища, оволодіння новими формами ділового і творчого спілкування та ін.

Ключові слова: професійна компетентність, фізична реабілітація, професійні уміння та навички, компетентність в професійному спілкуванні, аутопсихологічна компетентність.

Постановка проблеми. Головна мета професійної діяльності реабілітолога – збереження життя людини і покращення його якості шляхом надання ургентної, планової і превентивної допомоги. Фахівець із фізичної реабілітації зобов'язаний постійно бути готовий надати ургентну медичну допомогу будь-якій людині незалежно від статі, вікової і національної належності пацієнта, його соціального статусу, релігійних та політичних переконань, а також інших немедичних факторів, включаючи матеріальне становище. Пропозиція безоплатної допомоги незаможній особистості є етичною і виправданою.

Фахівець із фізичної реабілітації має всіма легальними способами сприяти справі охорони здоров'я населення, в тому числі, – здійснюючи просвітницьку діяльність з питань медицини, гігієни, екології і культури спілкування тощо.

В етичному кодексі лікаря мова йде про те, що фахівець із фізичної реабілітації (так само, як і лікар) має поважати честь і гідність пацієнта. Нетактовне і негуманне ставлення до пацієнта, приниження його людської гідності, а також будь-які прояви зверхності або надання переваги будь-якому пацієнту, чи виявлення неприязні зі сторони фахівця із фізичної реабілітації є недопустимими. Спеціаліст має надавати медичну допомогу в умовах мінімально можливого утиску свободи пацієнта, а, у деяких випадках, які за медичними показами потребують встановлення спеціального контролю за поведінкою пацієнта, – суворо обмежувати медичні втручання межами суворої необхідності.

Професіоналізм фахівця із фізичної реабілітації виявляється у професійній діяльності, сутність якої складають дії (спілкування, діалог, взаємодія) на основі ціннісних настановлень і морально-етичних орієнтацій, які визначають універсальні права і окреслюють основні свободи людини, які і є метою даної діяльності. Професія фахівця із фізичної реабілітації нерідко висуває до особистості спеціаліста вимоги, пов'язані з емоційними перевантаженнями, частими стресовими ситуаціями, з дефіцитом часу, необхідністю приймати рішення у випадку доволі обмеженого обсягу інформації, з високою частотою та інтенсивністю міжособистісних взаємостосунків. З огляду на специфіку родом професійної діяльності фахівця із фізичної реабілітації слід зазначити, що спеціаліст нерідко стикається зі співчуттям, болем, патологічними і психологічними змінами особистісної сфери пацієнтів. Професійна діяльність фахівця із фізичної реабілітації – особливий вид діяльності, який характеризується станом постійної патологічної готовності, емоційної залученості до проблем оточуючих, пов'язаних зі станом їхнього здоров'я, практично в будь-якій ситуації, яка припускає здійснення ефективної міжособистісної взаємодії.

Аналіз останніх досліджень з проблеми. У психологічній літературі неодноразово зазначається, що успішним процес професійного становлення можна вважати тоді, коли у спеціаліста на високому рівневі розвитку є сформованою професійна компетентність. Зокрема, Зимня (2004) виділяє десять базових компетенцій. Для нашого дисертаційного дослідження, з огляду на запропоновану вченою структурою, найбільш значущими є компетенції, які відносяться до самої людини як до особистості, суб'єкту діяльності, спілкування тощо. Це такі компетенції, як:

- компетенції здоров'язбереження: знання і дотримання норм здорового способу життя, знання небезпечності паління, алкоголізму, наркоманії, СНІДу; знання і дотримання правил особистої гігієни, побуту; розуміння фізичної культури людини, усвідомлення свободи і відповідальності вибору способу життя;
- компетенції ціннісно-сислової орієнтації в навколишньому світі: цінності буття, співжиттєдіяльності; цінності культури (розуміння значущості живопису, літератури, мистецтва, музики, науки, виробництва, історії цивілізації, власної країни та інших країн, релігії;
- компетенції інтеграції: структурування знань, ситуативно-адекватної актуалізації знань, розширення парадигми набутих знань;
- компетенції громадянства: знання і дотримання правил і обов'язків громадянина; свобода і відповідальність, впевненість у собі, власна гідність, громадянський обов'язок; знання і гордість за символи держави (герб, прапор, гімн);
- компетенції самовдосконалення, саморегулювання, саморозвитку, особистісної і предметної рефлексії; усвідомлення сенсу життя; професійний розвиток; мовний розвиток; оволодіння культурою рідної мови, оволодіння іноземною мовою.

Також доволі значущими є компетенції, які відносяться до соціальної взаємодії людини і соціальної сфери:

- компетенції соціальної взаємодії: зі суспільством, окремою спільнотою, колективом, сім'єю, друзями, партнерами, конфлікти та їх розв'язання, співпраця,

толерантність, повага і прийняття іншого (раси, національності, релігії, статусу, ролі, статі), соціальна мобільність;

– компетенції в спілкуванні: усному, письмовому, діалог, монолог, створення і прийняття тексту, знання і дотримання традицій, ритуалу, етикету; крос-культурне спілкування; ділове листування; діловодство, бізнес-мова; іншомовне спілкування, комунікативні задачі, рівні впливу на реципієнта (Кейрсі, 2007; Клименко, 2007).

Отже, з огляду на актуальність проблеми, яка піднімається в нашій статті, її **метою** є:

1. Визначити професійну компетентність реабілітолога з огляду на аналіз його професійної діяльності в системі «людина – людина».

2. Схарактеризувати систему загальнозначущих цінностей, необхідних для формування у майбутніх реабілітологів професійної компетентності.

3. Актуалізувати проблему розрізнення термінів «компетенція» та «компетентність» за їх змістовим та сенсовим наповненням.

4. Дати визначення професійної компетентності у фаховій діяльності фізичного реабілітолога.

5. Виокремити показники, які входять до складу компетентностей фахівця з фізичної реабілітації.

Виклад основного матеріалу дослідження. Одним із ключових завдань, які постають перед сучасною освітою, вважає Р. Х. Шакуров (1990), є виховання особистості з неідеологізованим мисленням, фахівця, що здатен до конструктивного мислення, особистості, яка допускає множинність істин і вважає такий стан речей природним явищем, спеціаліста, що поважає позицію іншого, є толерантним, терплячим, духовним і високоморальним.

В працях Чепелевої та Пов'якель (1996, с. 29) також акцентується увага на моральній стороні виховання, вихованні моральної особистості, під якою вчений розуміє особистість, що має сформовані моральні якості, ціннісні орієнтації, із розвинутою громадянськістю, толерантністю. Проте, всі сучасні дослідники наголошують на тому, що метою сучасної освіти є, в першу чергу, формування культурної особистості. Так, Івашкевич (2016, с. 161-173), дотримуючись цієї ж точки зору, вважає, що базою всього процесу виховання є формування моральної культури особистості, яка є одним із основних компонентів професійної компетентності майбутнього фізичного реабілітолога.

Інший вчений – Лігоцький (1996) – пропонує розглядати професійну компетентність через актуалізацію трьох блоків навчання: загальнокультурного, спеціального (який відноситься безпосередньо до вивчення спеціального предмету) і пріоритетного – психолого-педагогічного тощо. Дані блоки великою мірою визначають напрямок професійної підготовки і підвищення кваліфікації спеціаліста, при цьому основними компонентами професійно-медичної компетентності є: етичні настановлення; система медичних знань; система знань в галузі предмета, що викладається; загальна ерудиція; способи здійснення мисленнєвих і практичних дій (в тому числі – сформованих загальномедичних вмінь, професійно-особистісних якостей).

На основі сутності синергетичних і феноменологічних настановлень Малкова (2010, с. 94-106) доповнює традиційні компетенції так званими «орієнтирами-принципами»: розвиток проблемного мислення, актуалізація цінностей, ціннісних орієнтацій, аксіологічних фреймів, переживання змісту особистісних цінностей та смислів, здатність до феноменологічної редукції, розуміння культуродоцільності, значущості особистісного розвитку, здійснення суб'єктивного контролю, врахування соціально-професійного досвіду, відкритість навчальній інформації, здатність до самоідентифікації, саморозвитку, самовдосконалення, інтеграції до інших інформаційних просторів та парадигм.

В науковій літературі наголошується, що поняття компетентності і кваліфікації, хоча вони й є достатньою мірою близькими, описують різні соціальні феномени. Кваліфікація як характеристика ступеня і рівня професійної готовності найчастіше за все пов'язана з посадовим статусом фахівця. Компетентність же включає до свого змісту більшу кількість якостей і не обов'язково відноситься саме до відповідного рангу в професійній парадигмі.

Професійна компетентність реабілітолога визначається з огляду на аналіз його професійної діяльності в системі «людина – людина». Представниками даного типу професії оточуючий світ сприймається як світ, наповнений людьми. Важливими складовими діяльності реабілітолога є не тільки його знання і вміння, особливості професійного мислення, але й особистісні якості, вміння спілкуватися з пацієнтом. Тому професійна компетентність реабілітолога передбачає сформованість не тільки високого рівня спеціальної медичної підготовки, загальнолюдської культури, але й великою мірою актуалізує соціально-психологічні аспекти його особистості, ціннісні орієнтації, комунікативну грамотність та ін. При цьому важливо враховувати, що професійна компетентність не є статично досягнутим станом, а процесом індивідуального становлення, який відбувається постійно, є безкінечним та нескінченним.

Професійна компетентність також зорієнтована на формування у майбутніх реабілітологів необхідних для сучасного життя якостей особистості у визначенні системи загальнозначущих цінностей:

- гуманістичних, які визначають ставлення реабілітолога до прав людини, повагу до гідності особистості;
- соціокультурних, які характеризують ставлення до медицини як до науки, культури, освіти, етики, моралі;
- соціальних, які дозволяють доволі адекватно орієнтуватися в політичній структурі сучасного суспільства, формувати правову і економічну культуру особистості;
- екологічних, які формують гуманне ставлення до природного середовища.

Динамічність сучасного суспільства нерідко фасилітує виникнення ситуацій, які ставлять людину перед необхідністю вибору найбільшою мірою доцільних рішень і дій. Специфічність фізичної реабілітації постає в тому, що, маючи досить тривалу історію, вона зазнає на сьогодні системних інституційних змін, які зумовлюють появу нових технологій, засобів та способів лікування у сфері фізичної реабілітації.

В процесі модернізації системи вищої освіти нерідко актуалізується ідея повної свободи професійної підготовки майбутніх реабілітологів, формування нової професійної культури в процесі освітньої підготовки майбутніх фахівців, заснованої на демократичних ідеалах, гуманістичних цінностях (що, в свою чергу, дозволяє визнавати особистість як найвищу цінність), взаєморозумінні, взаємодовірі і міжкультурному діалозі всіх учасників реабілітаційного процесу.

Отже, високі рівні сформованості у реабілітолога професіоналізму в діяльності, здатності до здійснення професійного спілкування, набуття професійно значущого досвіду тощо створюють основу для розвитку професійної компетентності фахівця.

У наукових публікаціях Калмикової, Калмикова, Харченко (2016), Корніяки (1990) неодноразово піднімаються питання розрізнення термінів «компетенція» та «компетентність» за їх змістовим та сенсовим наповненням. «Компетенції», зазначають вчені, в результаті свого латинського походження, відповідає значення «підхожу», тоді як «феномен «професійна компетентність» може визначатися як властивість особистості вихователя; невід’ємна ознака його професіоналізму, майстерне володіння глибинами професії); здатність, здібність, спроможність суб’єкта професійної діяльності *стати і бути* компетентним (добре обізнаним, готовим, тямущим, відповідним певним вимогам, високо кваліфікованим) при виконанні системи педагогічних дій» (Калмикова, Калмиков, Харченко, 2016). Приймаючи цю позицію вчених, ми будемо вважати, що **професійна компетентність у професійній діяльності фізичного реабілітолога** – це здатність фахівця найбільшою мірою оптимально розв’язувати певне коло професійних завдань та задач. Професіоналізм передбачає сформованість багатьох професійних умінь та навичок, компетентностей тощо. Так, в науковій літературі виділяють декілька груп професійної компетентності (компетентність професійної діяльності, компетентність в професійному спілкуванні, аутопсихологічна компетентність).

Оцінка професійної компетентності діяльності фізичного реабілітолога має здійснюватися відповідно до вимог, які ставляться до даного виду діяльності. Виходячи з

цього, професійна компетентність в кінцевому результаті визначається сформованими здібностями, які постійно удосконалюються і реалізуються на практиці, діяльними можливостями, мотиваційною спрямованістю особистості і готовністю до здійснення професійної діяльності з глибоким усвідомленням соціальної значущості цієї діяльності в цілому та особистої відповідальності за результати своїх дій і вчинків зокрема.

Компетентності ми будемо розглядати як особистісні утворення, необхідні для ефективного розв'язання завдань та задач реабілітолога. Отже, до структури кожної компетентності входять особистісні якості, які передбачають оволодіння суб'єктом професійної діяльності відповідними компетентностями.

В свою чергу, компетентності включають наступні показники:

Компетентності професійної діяльності: спеціальні (знання своєї професії, вміння та навички); технологічні; суб'єктивні; правові; економічні; соціально-психологічні і т.д.

Компетентності професійного спілкування: комунікативні (здатність до спілкування, співпраці та інтеракції); соціально-перцептивні; інтерактивні; диференційно-психологічні; діагностичні (здатність до вивчення оточуючого середовища); етичні; емпатійні; міжкультурні (терпимість до інших культур); протистояння конфліктам та ін.

Компетентності в розвитку особистості професіонала: психологічні (вміння вивчати іншу людину); індивідуальні, аутопсихологічні (вміння вивчати себе); культурні (здатність до опанування культурними нормами, прийнятими в даному суспільстві як еталон для розвитку своєї особистості); рефлексивні та ін.

Компетентності соціально-психологічні: здатність до спільного, колективного виконання професійної діяльності; оволодіння прийомами роботи в професійній групі, в команді; здатність до проектування (у разі необхідності) нового професійного середовища, оволодіння новими формами ділового і творчого спілкування; забезпечення взаємопізнання, взаєморозуміння, взаємодопомоги в спільній професійній діяльності; здатність до створення передумов для мобілізації резервів психічного розвитку учасників спільної діяльності; раціональний розподіл функцій і ролей в спільній професійній діяльності; використання широкого спектру комунікативних технологій, які виключають маніпулювання іншими людьми; вивчення в процесі здійснення професійної діяльності інших людей, емпатійне ставлення до них; аналіз накопиченого в професійному спілкуванні досвіду інших людей і ефективного отримання результатів; врахування інтересів тих, на кого саме спрямована дана професійна діяльність, формування нових потреб з огляду на результати своєї праці; забезпечення позитивного психологічного клімату в професійній діяльності, створення психологічного благополуччя, взаємозадоволеності учасників спільної діяльності; конкурентоздатність як уміння виокремити найкращі еталони професійної діяльності і прагнення перевершити їх, позитивне представлення результатів своєї діяльності; дотримання професійної етики, норм і культури спілкування, прийнятих в даному професійному середовищі.

На особистісно-ділові якості реабілітолога неабиякий вплив здійснює надає статус особистості, який є базовим для визначення соціальних функцій і ролей фахівця, що задається позиціями особистості в суспільстві. Статус особистості як основа її способу життя, сукупність життєвих обставин і подій, великою мірою також детермінують її професійну діяльність.

Вивчення наукових досліджень особистісних та ділових якостей реабілітологів дозволило зробити їхню наступну класифікацію. Отже, особистісну основу ділових якостей складають:

– мотивація – сукупність стійких мотивів, спонукань, які визначають зміст, спрямованість і характер діяльності особистості, її поведінки;

– настановлення – готовність суб'єкта до виконання професійної діяльності з фізичної реабілітації;

– рольові позиції – сукупність норм поведінки особистості як в системі міжособистісних взаємовідносин (соціальна функція особистості), так і у професійній сфері діяльності;

– спрямованість особистості – психічні властивості особистості, які формують систему потреб, бажань, цінностей, прагнень, настановлень, тобто, – домінуюча система сенсоформуєвальних мотивів, яка експлікується в життєвих цілях людини, її настановленнях, перспективах, намірах, прагненнях і здійсненні активної діяльності з метою досягнення останніх. В спрямованості особистості виділяються світоглядна і професійно-побутова спрямованості (гностичний компонент спрямованості). В свою чергу, пізнавальний компонент передбачає спрямованість на аналіз, вивчення і узагальнення основ як процесу професійної діяльності, так і окремих особливостей, які виявляються в ній стосовно інших суб'єктів діяльності. Проектувальний компонент спрямованості забезпечує перспективу реалізації управлінської діяльності (її реальність залежить від точності сформульованих цілей, доцільності спроектованих завдань та задач, а також підходів щодо їх розв'язання). Організаційний компонент спрямованості забезпечує практичну реалізацію гностичного, проектувального і конструктивного компонентів;

– цілепокладання – у даному разі неабияку роль відіграють мислення, уява, емоції, почуття, мотиви поведінки фахівця.

Стосовно безпосередньо об'єкту даного дослідження, явищем, яке пов'язує спрямованість і зовнішнє середовище, є відношення «особистість – професійна діяльність». Експлікуючись в психіці людини, це відношення знаходить своє відображення в формі когнітивних і емоційних феноменів та визначає ступінь включення фізичного реабілітолога до парадигми професійної діяльності. Даний компонент мотиваційної готовності можна назвати регулятивним (на відміну від першого, для якого доцільною є назва «спонукальний» (або власне «мотиваційний»)).

У реабілітолога обов'язково мають бути сформованими такі якості особистості: здатність до передбачення, проникливість, особистісні мотиваційні домени, настановлення на дослідження, розвиток здібностей до прогнозування, постійне включення до процесу прийняття рішень, саморегуляція і т.ін. Для реабілітолога також досить важливе значення мають такі якості, як емпатія, мистецтво переконувати, доступність, комунікабельність і здатність підтримувати відкритий зворотний зв'язок, авторитетність, відповідність власне посадовому статусу. Для фахівця даної професійної сфери недопустимими є: нетерплячість, конфліктність, афесивність, мізантропія, нездатність протистояти негативним настановленням і стереотипам.

Стосовно діяльності реабілітолога ***показники компетентностей мають якісні і кількісні характеристики і виражаються:***

- у ступені ймовірності виконання завдань та задач (як окремих, так і базових);
- у високих, середніх, низьких значеннях показників розв'язання завдань та задач;
- у визначенні якісних характеристик реабілітаційного процесу;
- у ступені готовності до здійснення професійної діяльності;
- в успішності виконання як окремих дій, так і діяльності в цілому в зв'язку із основними професійними функціями, які реалізуються;
- у здатності реабілітолога аналізувати результати власної діяльності і вносити корекцію для її реалізації в наступні періоди роботи;
- у ступені оволодіння професійними моделями, алгоритмами і технологіями здійснення реабілітаційної діяльності;
- у стабільності результатів власної професійної діяльності;
- в оперативності, безперервності, гнучкості і здатності поповнювати психічні та енергетичні ресурси;
- у ступені успішності здійснення професійної діяльності в ординарних та екстремальних умовах, а також у ступені оволодіння іншими видами професійної діяльності, наближеної за своїми характеристиками до даного виду діяльності.

Проте, слід зауважити, що професійна діяльність фізичного реабілітолога оцінюється не лише з урахуванням вказаних показників, але й відповідно до показників інтегративності, конкурентоздатності, оптимальності та ефективності.

У багатьох психолого-акмеологічних дослідженнях наголошується на тому, що критерії і показники компетентності того чи іншого суб'єкта професійної діяльності безпосередньо пов'язані з особистісно-професійним розвитком і самореалізацією, їх слід пов'язувати з готовністю фахівця здійснювати професійну діяльність, з його професіоналізмом і продуктивністю діяльності в цілому. Якщо говорити про категорію готовності до виконання того чи іншого виду професійної діяльності, то вона відображує співвіднесення окремих якостей суб'єкта діяльності з вимогами, які ставляться до неї. Враховуючи багатовимірність та комплексність діяльності фізичного реабілітолога, то стає очевидним, що про психологічну готовність до неї можна говорити лише за умов здійснення складної, різносторонньої, багаторівневої освіти. У сучасній психології досить широкого поширення отримало розуміння готовності як психологічної характеристики, що забезпечує: успішність і ефективність виконання діяльності; відносно швидке опанування професійною діяльністю; її оптимальне здійснення в складних, динамічно змінюваних ситуаціях з найменшими психологічними і соціальними втратами.

Цілком правомірним є те, що вчені (Монастирський, 2007; Петров, 2005, с. 54-58) пропонують розглядати психологічну готовність не тільки в якості основи для її здійснення, реалізації тощо, але й з огляду на досягнення її високого рівня, зокрема, до рівня професійної майстерності. Так, Деркач та Кузьміна (1993) вважають, що рівень готовності до виконання професійної діяльності можна розглядати, передусім, як основу удосконалення цієї діяльності. Разом з цим, відмінними рисами психологічної готовності до виконання діяльності є:

- інтегративність, цілісне відображення в ній характеристик особистості: світоглядних, моральних, мотиваційних, інтелектуальних, емоційних, вольових тощо;
- активність, оскільки про справжню готовність до здійснення професійної діяльності з фізичної реабілітації можна говорити лише тоді, коли вона не обмежується лише наявністю знань і навичок, необхідних рис характеру, а має на увазі прагнення реалізувати свій особистісний потенціал у професійній сфері.

Як правило, в структурі психологічної готовності виділяють два рівні. Перший рівень складають показники, які відображують професійно важливі знання, уміння і навички, що створює основу для реалізації професійної діяльності. Його можна умовно назвати *потенційною готовністю до виконання діяльності*. Другий рівень – це *актуальна готовність*. Вона забезпечує можливості реалізації цієї діяльності. Тут базовими постають мотиваційний та емоційно-вольовий компоненти готовності (Деркач, Кузьміна, 1993).

Висновки і перспективи подальших розвідок. Враховуючи особливості професійної діяльності реабілітолога, слід зазначити, що спеціалістам з високим рівнем сформованості професійної майстерності, професійної компетентності притаманним є суб'єктний тип взаємостосунків із пацієнтами, що в цілому свідчить про розвиток суб'єктності особистості даного фахівця. Зазначимо, що суб'єктний тип взаємостосунків є такою формою взаємодії медперсоналу з пацієнтом, в якій відображується і враховується соціальний, соматичний і психічний статус пацієнтів, їхні потреби і інтереси, бажання і мотиви, настрої і турбота про здоров'я, а також есплікується право отримувати необхідну допомогу, підтримку та піклування. Тому у подальших наших публікаціях опишемо особливості експлікації суб'єктності фахівця з фізичної реабілітації як основи його професійного становлення.

СПИСОК ПОСИЛАНЬ

- Зимняя, И. А. (2004). Ключевые компетентности как результативно-целевая основа компетентностного подхода в образовании. *Труды методологического семинара "Россия в Болонском процессе: проблемы, задачи, перспективы"*. Москва: Исследовательский центр проблем качества подготовки специалистов.
- Деркач, А. А., Кузьмина, Н. В. (1993). *Акмеология: пути достижения вершин профессионализма*. Москва: Луч.

- Івашкевич, І. В. (2016). Психологічна характеристика підходів до визначення професійної компетентності фахівця. *Актуальні проблеми психології*. С. Д. Максименко (Ред.), 10 (28), 161-173.
- Калмикова, Л. О., Калмиков, Г. В., Харченко Н. В. (2016). Феномени "компетенція" і "компетентність" у психолого-педагогічній науці і вищій педагогічній освіті. *Початкова школа*, 12, 37-41.
- Кейрсі, Д. (2007). *Визначення соціального типу особистості*. Взято з <http://pid.atwebpages.com/metodika-keyrsi-dlya-opredeleniya-sots>.
- Клименко, Н. Ю. (2007). *Социально-педагогическая компетентность специалистов социальной сферы*. Минск: Белорусская цифровая библиотека. LIBRARY. BY. Взято з <http://library.by/portalus/modules/shkola/readme>.
- Корніяка, О. М. (1990). *Лабіринти розуміння: текст як об'єкт розуміння*. Київ: Знання.
- Лігоцький, А. О. (1996). *Методичні аспекти різнорівневої підготовки фахівців*. Київ: Наукова думка.
- Малкова, Т. М. (2010). Професійні наміри та ставлення до майбутньої професії курсантів вищих навчальних закладів системи МВС України. *Юридична психологія та педагогіка*, 7, 94-106.
- Монастирський, В. М. (2007). *Педагогічні умови формування професійних навичок майбутніх правоохоронців у процесі тактико-спеціальної підготовки у вищих навчальних закладах МВС України* (Автореф. дис. канд. пед. наук). Луганський національний педагогічний університет ім. Тараса Шевченка. Луганськ.
- Петров, А. (2005). Основные концепты компетентностного подхода как методологической категории. *Alma mater*, 2, 54-58.
- Чепелєва, Н. В., Пов'якель, Н. І. (1996). Діалогічно-орієнтований підхід в системі підготовки практичних психологів. *Вісник Тернопільського експериментального інституту педагогічної освіти*. (с. 29-31). Тернопіль.
- Шакуров, Р. Х. (1990). *Социально-психологические основы управления: руководитель и педагогический коллектив*. Москва: Просвещение.

REFERENCES

- Zimniia, I. A. (2004). Klyuchevye kompetentnosti kak rezul'tativno-celevaya osnova kompetentnostnogo podkhoda v obrazovanii [Key competencies as the effective and targeted basis of the competency-based approach in education]. *Trudy metodologicheskogo seminar "Rossiya v Bolonskom processe: problemy, zadachi, perspektivy"*. Moskva: Research Center for the Problems of Quality Training of Specialists. [in Russian].
- Derkach, A. A., & Kuzmina, N. V. (1993). *Akmeologiya: puti dostizheniya vershin professionalizma* [Acmeology: ways to achieve the heights of professionalism]. Moskva: Luch. [in Russian].
- Ivashkevych, I. V. (2016). Psykholohichna kharakterystyka pidkhodiv do vyznachennia profesiinoi kompetentnosti fakhivtsia [Psychological characteristics of approaches to the professional competence of a specialist]. S. D. Maksymenko (Red.), *Aktualni problemy psykholohii*, 10, (28), 161-173. [in Ukrainian].
- Kalmykova, L. O., Kalmykov, H. V. & Kharchenko, N. V. (2016). Fenomeny "kompetentsiia" i "kompetentnist" u psykholoho-pedahohichnii nautsi i vyshchii pedahohichnii osviti [Phenomena of "competence" and "subcompetence" in psychological and pedagogical sciences and higher pedagogical training]. *Pochatkova shkola*, 12, 37-41. [in Ukrainian].
- Keirsi, D. (2007). *Vyznachennia sotsialnoho typu osobystosti* [Definition of a social type of the person]. Vziato z <http://pid.atwebpages.com/metodika-keyrsi-dlya-opredeleniya-sots>. [in Ukrainian].
- Klimenko, N. Yu. (2007). *Social'no-pedagogicheskaya kompetentnost' specialistov social'noj sfery* [Social and pedagogical competence of specialists in a social sphere]. Minsk: Belarusian Digital Library. LIBRARY. BY. Vziato z <http://library.by/portalus/modules/shkola/readme>. [in Russian].

- Korniia, O. M. (1990). *Labirynty rozuminnia: tekst yak ob'ekt rozuminnia [Maze of understanding: the text as an object of understanding]*. Kyiv: Znannia. [in Ukrainian].
- Lihotskyi, A. O. (1996). *Metodychni aspekty riznorivnevoi pidhotovky fakhivtsiv [Methodical aspects of multilevel training of specialist]*. Kyiv: Naukova dumka. [in Ukrainian].
- Malkova, T. M. (2010). Profesiini namiry ta stavlennia do maibutnoi profesii kursantiv vyshchykh navchalnykh zakladiv systemy MVS Ukrainy [Professional intentions and attitudes towards the future profession of cadets of higher education institutions of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine]. *Yurydichna psykholohiya ta pedahohika*, 1 (7), 94-106. [in Ukrainian].
- Monastyrskyi, V. M. (2007). *Pedahohichni umovy formuvannia profesiinykh navychok maibutnikh pravookhorontsiv u protsesi taktyko-spetsialnoi pidhotovky u vyshchykh navchalnykh zakladakh MVS Ukrainy [Pedagogical Conditions of the development of professional skills of future Law Enforcement Officers in the Process of Tactical and Special Training at Higher Educational Institutions of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine]*. (Avtoref. dys. kand. ped. nauk). Lugansk National Pedagogical University named after Taras Shevchenko. Lugansk . [in Ukrainian].
- Petrov, A. (2005). Osnovnye koncepty kompetentnostnogo podkhoda kak metodologicheskoy kategorii [Basic concepts of competency-based approaches as a methodological category]. *Alma mater*, 2, 54-58. [in Russian].
- Chepelieva, N. V., & Poviakel, N. I. (1996). Dialohichno-oriientovanyi pidkhid v systemi pidhotovky praktychnykh psykholohiv [Dialogically oriented approach in the system of training of practical psychologists]. *Visnyk Ternopilskoho eksperymentalnoho instytutu pedahohichnoi osvity [Bulletin of Ternopil Experimental Institute of Teacher Training]*. (pp. 29-31). Ternopil. [in Ukrainian].
- Shakurov, R. X. (1990). *Sotsial'no-psikhologicheskie osnovy upravleniya: rukovoditel' i pedagogicheskij kollektiv [Social and psychological foundations of management: a supervisor and a teaching staff]*. Moskva: Prosvshcheniye. [in Russian].

PROFESSIONAL COMPETENCE AS THE INSTRUMENT OF EFFECTIVE PROFESSIONAL ESTABLISHMENT OF SPECIALISTS IN A SPHERE OF PHYSICAL REHABILITATION

Liudmyla Prymachok

PhD in Pedagogical Sciences, Professor's assistant of the
Department of social disciplines of

Educational-scientific institute
of economy and management of National University of
Water Management and Nature usage (Rivne)

ORCID iD:0000-0002-6591-5223

DOI https://doi.org/10.35619/prap_rv.vi13.130

Abstract. The article deals with the problem of the professional competence of a specialist in a sphere of physical rehabilitation in view of the analysis of his/her professional activity in the system "person – person". The system of general values which are necessary for the formation of future a specialist in a sphere of physical rehabilitation was shown. The professional competence was clarified and characterized. The problem of distinguishing between different types of using the term "competence" according to the meanings of these types was updated. Indicators that are the parts of this competence of a specialist in a sphere of physical rehabilitation were distinguished.

It was noted that professional competence in the process of the professional activity of a specialist in a sphere of physical rehabilitation is the ability of a specialist to solve optimally a certain range of professional tasks and problems. It was determined that professionalism implied the formation of many professional skills, as well as competencies, for example: the competence of providing professional activity, the competence in the process of professional communication, the autopsychological competence.

The main competencies of the professional activity are: special (knowledge of people about their profession, skills and abilities); technological competencies; subjective ones; legal competencies; economic ones; socio-psychological competencies, etc.

The competencies which denote the professional communication are: communicative ones (the ability to communicate, collaborate and interact); social and perceptive competencies; interactive ones; differential and psychological competencies; diagnostic ones (the ability to study the environment); ethical competencies; empathic ones; intercultural competencies (tolerance to other cultures); competencies to make resistance to conflicts, etc.

There are some competencies in the development of a professional qualities of a person: psychological competencies (the ability to study another person); individual ones, autopsychological competencies (the ability to study my own person); cultural ones (the ability to master cultural norms adopted in this society as a standard for the development of one's personality); reflexive competencies and others.

Socio-psychological competences are: the ability jointly, collectively to perform professional activities; mastering the techniques of doing tasks in a professional group, in a team; the ability to; ensuring mutual knowledge, understanding, mutual correction in joint professional activities; the ability to create preconditions for mobilization of mental development reserves of participants of joint activity; rational allocation of functions and roles in joint professional activities; the use design (if necessary) a new professional environment, to master new forms of business and creative communication of a wide range of communication technologies that exclude manipulation by other people; to study in the process of pursuing the professional activity of other people, to provide the empathic attitude towards them, etc.

Key words: *the professional competence, physical rehabilitation, professional skills, competence in the process of professional communication, autopsychological competence.*

Стаття надійшла до редакції 09.09.2019 р.